

EERST DE TAAAL, DAN DE TOOL

**ARCHITECTEN
MOETEN
INTERDISCIPLINAIR
SAMENWERKEN
OM SPRAAK-
VERWARRING TE
VOORKOMEN**

ARCHITECTEN ZIJN NIET ALLEEN OP DE WERELD. HUN WERK MOET OOK DOOR PROFESSIONALS UIT NABURIGE VAKDISCIPLINES BEGREPEN EN GEBRUIKT KUNNEN WORDEN. HET KIEZEN VAN EEN GESCHIKTE TOOL VOOR ENTERPRISEARCHITECTUUR MOET DAAROM IN DE EERSTE PLAATS GAAN OVER HET KIEZEN VAN EEN GESCHIKTE GEZAMENLIJKE TAAL. MET DIE TAAL MOETEN ALLE DISCIPLINES HUN ANALYSES EN ONTWERPEN KUNNEN MAKEN.

Auteurs Marcel Koopman & Ria van Rijn beeld Marc Kolle

GROTE ORGANISATIES EN OVERHEIDSINSTELLINGEN WERKEN MET VERSCHILLENDE AAN IT GELIEERDE VAKDISCIPLINES, zoals domeinarchitecten, procesarchitecten, business-analisten, informatieanalisten, informatie-beheerders, technisch specialisten, privacy-officers en anderen. Over het ontwikkelen en ontwerpen van veranderingen hebben zij allemaal iets te zeggen. Het ligt dus voor de hand, dat deze collega's inhoudelijk met elkaar samenwerken. Maar hoe doe je dat? Wat gaat er mis als de een het over documenten

heeft, de ander over informatieobjecten en de derde over output? Hoe blijf je dan in samenhang met elkaar werken?

SPRAAKVERWARRING

Om de verantwoordelijkheden van de verschillende disciplines zichtbaar te maken, en daarmee het probleem, hanteren we in dit artikel een eenvoudig model, losjes gebaseerd op het ArchiMate-metamodel (zie kader). Dit model bestaat uit drie lagen: de business-, applicatie- en technieklaag, die ieder een architectuur-domein representeren.

“Alleen echte samenwerking als duidelijk is welke taal wordt gesproken.”

RELATIES TUSSEN VERSCHILLENDE DISCIPLINES

	Informatie (wat?)	Gedrag (hoe?)	Uitvoering (wie?)
Businesslaag	Businessobjecten	Producten/ dienstverlening en processen	Organisatie-onderdelen en rollen
Applicatielaag	Dataobjecten	Applicatiefuncties en services	Applicaties, componenten, services, apps
Technieklag	Gegevensopslag	Technische infra-structuur en services	Systeemsoftware, servers, computers, hardware componenten etc.

Procesarchitecten en businessanalisten hebben als kern de businesslaag en daarin vooral het gedrag (hoe?) en de uitvoering (wie?). Daarbij leggen ze in hun modellen relaties naar de informatie (wat?) in de businesslaag, maar vaak ook naar het gedrag (hoe?) in de applicatielaag. Een adviseur informatiebeheer heeft als primair aandachtsgebied de informatie (wat?) in de business- en applicatielaag, maar zijn analyses en adviezen hebben vaak ook betrekking op de gegevensopslag (wat?) in de technieklag en het gedrag (hoe?) in de business- en applicatielaag. Een privacy-officer houdt zich primair bezig met het analyseren van de privacyrisico's op informatie (wat?) in alle lagen, maar hij kan risicobeperkende maatregelen nemen op alle lagen in het gedrag (hoe?) en de uitvoering (wie?).

AFBAKENING VERANTWOORDELIJKHEDEN

Allereerst is het van belang om de disciplines ten opzichte van elkaar af te bakenen: wie is verantwoordelijk voor wat? Voer het gesprek wie op welke onderdelen in de lead is en waar afhankelijkheden over en weer liggen. Maak duidelijk wie welk onderdeel definieert en wie er gebruik van wil/mag/moet maken. Onderken vervolgens welke relaties tussen de onderdelen moeten worden gelegd. Om het gesprek te voeren is het handig om vooraf een gezamenlijk, overkoepelend model te kiezen en dat model ook in het gesprek te bespreken. Als het model voldoet, moet iedereen de daarin voorgeschreven concepten (de taal) ook accepteren. Probeer dit eerst eens uit voor een redelijk afgebakende case. In principe zijn de ArchiMate-concepten hiervoor bedoeld en ook geschikt. Zij vereisen wel enige 'aanpassing' van de manier van denken van de andere (niet-architectuur) disciplines. Wanneer die aanpassing onoverkomelijk is, is ook het Zachman Enterprise Framework bruikbaar om tot een afbakening van verantwoordelijkheden te komen. Dit is vooral sterk als beschrijvend model. Het model is gebaseerd op de communicatieleer en daardoor op het eerste gezicht zeer begrijpelijk. Lastig is wel, dat het geen concepten (taal) en geen modellerwijze voorschrijft. Die moeten dus gezamenlijk worden ingevuld. Dat geeft de disciplines meer vrijheid op hun eigen domein, maar juist waar overlap is, zal dat zorgvuldige afstemming vragen. De domein- of enterprisearchitect houdt de regie op de samenhang van het geheel en het correct vullen van de repository.

1. De businesslaag: beschrijving van onder meer de bedrijfsprocessen, -objecten, -producten en -diensten (services) en de organisatiestructuur.
2. De applicatielaag: het applicatieland-schap, bestaande uit onder meer de software en de gegevens.
3. De technieklag: gegevensopslag (storage), hardware, apparaten en de technische infrastructuur.

Iedere laag bestaat uit drie aspecten, die de passieve structuur (wat?), het gedrag (hoe?) of de actieve structuur (wie?) weergeven. Gedrag spreekt voor zichzelf. De aspecten in de actieve structuur zijn concepten die gedrag uitvoeren (hierna 'uitvoering' genoemd). Op de aspecten in de passieve structuur wordt het gedrag uitgevoerd. In de praktijk is dat meestal informatie of zijn het gegevenselementen. We zullen dit hierna voor het gemak 'informatie' noemen.

Iedere vakspecialist definieert en beschrijft een deel van de inhoud van elk van de negen vakken. Daarbij worden relaties gelegd naar andere vlakken, zo nodig ook door de tijd heen (van huidige naar gewenste situatie). Een specifieke vakdiscipline zal enkele van de negen vlakken als de kern van haar vakgebied beschouwen, maar nooit alle negen tegelijk. Het probleem zit dus niet in de afbakening van de disciplines. Het probleem is, dat iedere discipline overlapt met een andere discipline. Een model maakt deze overlap eenvoudig zichtbaar en bespreekbaar. Omdat iedere vakdiscipline gewoonlijk

eigen concepten (en dus een eigen taal) hanteert, ontstaat soms een Babylonische spraakverwarring. Want een proces-architect kan het over objecten hebben, een businessanalist over output, een informatie-beheerder noemt het documenten en een privacy-officer heeft het over gegevens. Maar ze hebben het allemaal over (soorten) informatie, gezien vanuit de businesslaag.

GEMEENSCHAPPELIJKE TAAL

Die spraakverwarring hoeft natuurlijk geen probleem te zijn als je alle tijd van de wereld hebt of uitsluitend vanuit een ivoren toren opereert. Maar als je maar één kans hebt om de goede dingen te doen (en waar is dat tegenwoordig niet het geval?), moet je gezamenlijk ontwerpen. Je moet bovendien gezamenlijk adviseren. Want achteraf en per discipline bijstellen en daarover steeds nieuwe besluitvorming vragen, leidt alleen maar tot suboptimale oplossingen, geldverspilling, tijdverlies en grote ergernis bij de opdrachtgever. Echte samenhang en interdisciplinaire samenwerking lukken alleen, als er onderling overeenstemming wordt bereikt over wie primair verantwoordelijk is voor welke vlakken in het model. En ook – en nog veel belangrijker – welke concepten in dat vlak gehanteerd worden en welke relaties die concepten hebben met andere concepten. Met andere woorden: welke taal we met elkaar spreken. Als verdere detaillering nodig is, dan kan een discipline nog steeds eigen modelleringswijzen gebruiken. Een voordeel van deze manier van ontwerpen is ook dat er completer gedocumenteerd wordt, omdat inzichten op het juiste aggregatieniveau worden gebundeld. Bijvoorbeeld van een businessobject kan worden vastgelegd:

- wie de eigenaar ervan is;
- welke specifieke wet- en regelgeving, met name rond privacy, erop van toepassing is;
- welke businessrules erop van toepassing zijn (bijvoorbeeld afhandeltermijnen, beperkingen, autorisaties);
- wat het beveiligingsniveau ervan is;
- in welke fysieke vorm het zich voordoet;
- of het een duplicaat uit een andere bron is;
- wat de bewaartermijn ervan is.

Op het moment dat er zich een of andere verandering voordoet, is de impact snel vastgesteld als dit allemaal in dezelfde repository is opgeslagen.

NA DE TAAL, DE TOOL

Iedereen kan in principe zijn eigen tools en schematechniek houden. Maar er moet wel een bereidheid zijn om dezelfde concepten te hanteren en de onderdelen van het model te 'vullen' met behulp van een tool die juist de samenhang aanbrengt. Zo'n tool (althans, een goede tool) biedt de mogelijkheid om niet alleen de onderdelen te tonen, maar ook bijbehorende platen te genereren. De onderling soms sterk verschillende visualisaties voor de verschillende disciplines zijn dan gebaseerd op één gezamenlijk model met één onderliggende repository, waarin de onderdelen zijn beschreven. Visualisaties kunnen zo worden toegespitst op de discipline en de doelgroep, maar de verschillende platen zijn onderling consistent omdat uit dezelfde verzameling onderdelen wordt geput, die onderling in samenhang zijn gebracht. Uiteindelijk bespaart dit iedere discipline veel tijd, inventarisatiewerk en fouten. Want als iedereen voor zichzelf aan de slag gaat, loopt men voortdurend het risico niet juist of erger nog, niet volledig te zijn. En het bespaart de business veel ergernis over professionals van verschillende disciplines, die los van elkaar steeds maar weer komen vragen naar ongeveer hetzelfde, maar toch weer net even anders. Iedereen kan veel efficiënter en beter z'n werk doen, als we gebruikmaken van elkanders inzichten, deze met elkaar verbinden en in samenhang documenteren. Dit alles leidt als het goed is tot een grote verbetering in de communiceerbaarheid van de ontwerpen aan de opdrachtgever. En waarschijnlijk leidt dit ook tot een groter vertrouwen van de opdrachtgever in de juistheid en volledigheid van de oplossing voor zijn probleem.

Samen ontwerpen en documenteren is kortom efficiënter en effectiever, met als gunstig neveneffect dat de toegevoegde waarde en het vertrouwen van de organisatie in elke discipline toenemen.

AUTEURS

MARCEL KOOPMAN is domeinarchitect bij het cluster Maatschappelijke Ondersteuning van de gemeente Rotterdam.

RIA VAN RIJN is senior informatiearchitect bij Atelier Helder Informatie Architecten BV (riavanrijn@atelierhelder.nl).

REACTIES EN BIJDRAGEN

Voor reacties en nieuwe bijdragen van IT-experts:
Henk Ester
020-2356415
h.ester@agconnect.nl